

megújhódás a maga útjain. Emlékezetünkbe idéződnek azok a napok, mikor az erdélyi éjszaka sötétjében előbb csak suttogva járt szájról-szájra a hír, majd hiteles formában került nyilvánosságra, hogy a meg nem szállott területeken az isteni elrendelés egy férfiút állított az élre, kinek erős kezére, hívatott vezető egyéniségére nyugodtan bízhatja rá a nemzet magát, az ő irányítása mellett a rend és fegyelem rohamosan helyre áll, megindul a termelő munka, a megtántorodott nemzeti szellem újra urrá lett máris mindenütt és már-már piroslik a magyar hajnal . . . Ekkor olvastam egy idegen újságban, hogy milyen javíthatatlanok ezek a magyarok, mennyire nem látják tisztán a helyzetet, nem látják: mi történt és mi fog történni a közel jövőben? . . . Még a katonai erények viszszerzéséről, nagyobb nemzeti hadsereg szervezéséről is beszélnek. Ez mind csak önáltatás, — mondta a cikkíró, — ez csak a szokásos magyar hetykeség (*fanfaronnade habituelle hongroise*). Magyarország kicsi lesz és veszélytelen, annyi jóvátételt kell fizetnie javakban és pénzben, hogy gazdaságilag nem fog talpraállani soha, hadseregét, kultúr intézményeit nem tudja fenntartani és egészen jelentéktelenné válik. Hogy cikkírónk szavait használjam: mindenünket elveszik, csak a szemünket hagyják meg, hogy a romokat lássuk és felettük sírni tudjunk.

*

A történelem megörökíti a magyar újjászervezkedés hiteles adatait, megörökíti azok neveit és érdemeit, akik a magyar megújhódás munkáját az elfogulatlan világ őszinte csodálatára eleddig végezték és egy fényes lapon a Szegeden újjászületett F. J. Tudományegyetem történetét is olvasni lehet majd. Mi azonban, a legközvetlenebbül érdekelték, akiknek lelkében ezek az élmények még ma is elevenen hatnak, a magunk részéről úgy érezzük, hogy akkor leszünk magunkhoz méltók és akkor felelünk illően a mi cikkírónknak, ha most se leszünk hangosak-hetykék, amikor a magyar újra valami monumentálisat alkotott. Acélosodott lélekkel, de el nem bizakodottan, minden józan kritikát viselve foglaljuk el az új munkahelyeket, dolgozunk tovább lankadatlanul, a munkánkat napról-napra hozzáadjuk a jövőt formáló erőkhöz és arra gondolunk buzgón, szüntelen, hogy legyen egyszer a magyarnak igazi nagy ünnepe!

(Szeged, 1930. okt. 24.)

Jeney Endre.

AMERIKAI FALUVEZETÉS, MAGYAR TANYAKÉRDÉS.

Abból az alkalomból, hogy az újságok az amerikai farmok éhséglázadásáról közölnek híreket, aktuálisnak látjuk az alábbi cikk közlését. Uglátszik nemcsak a magyar tanyavilág jutott válságba . . . Szerk.

Amerika legújabb és egyúttal egyik legalaposabb tudományágának a *rural sociology*-nak sokat vitatott és sok oldalról és szemszögből megtárgyalt fejezete, a falu organizációja és vele kapcsolatban a faluvezetés szervezése. Az Amerikai Egyesült Államokban a falupolitikai probléma tulajdonképpen a farmközpontok kérdésében centralizálódik, ami körülbelül megfelel a mi *tanyaközpont*-jaink kérdésének, természetesen sok lényegbevágó különbséggel. A farmok alakja, — legtöbbje csak az utóbbi száz év alatt fejlődött ki — rendszeren szabályos négyszög, vagy téglalap, ami egyrészt annak a tudatos farmtelepítő politikának a következménye, amely az Egyesült Államok úgynevezett hőskorszakában, a

nyugatról keletre törés idejében vált intézményessé, másrészt pedig a vasúttársaságok telepítése folytán állott elő. Lényeges eleme az amerikai farméletnek a kedvező és kítőnő forgalmi kapcsolat, amely egyrészt az utak jószágában, másrészt főleg az automobilizmus nagyarányú elterjedésében figyelhető meg. A közlekedésnek — úgy szellemi téren, mint a közlekedés szűkebb értelemben vett részének, a szállításnak — nincsenek nagy akadályai és az a távolság, amely nálunk esetleg a faluszerzés és fejlesztés munkáját problematikussá teheti, ott nem játszik különösebb szerepet. Sőt a kedvező közlekedési lehetőségek ma már az egyes, a körkörös elhelyezkedő farmok organumaiként kifejlődött farmcentrumok exisztenciáját is veszélyeztetik, miután könnyebben bekapcsolódhatnak olyan nagyobb hely életébe is, amely a — szellemi, társadalmi, vagy anyagi — szükségletkielégítésnek a farmközpontokénál magasabb és kedvezőbb formáját termelte ki.

Az Egyesült Államokban az 5000 lakósnál nagyobb hely a városok között foglal helyet (*city*) és az úgynevezett *town*, vagy kisváros az egyes *rural sociologusok* szerint már a 400 lakosú helynél kezdődik és a *city* határáig tart. Értethető ez, ha meggondoljuk, hogy már kis lakosságú hely is biztosíthatja magának azokat az előnyöket, amelyeket nálunk, csak jóval nagyobb lélekszámú helyek szerezhetnek meg maguknak. A mi falu-fogalmunknak megfelelő *village* lélekszámát 100—200-ra teszik, viszont az azon aluli, az úgynevezett *hamlet*. A falusi problémában nagy szerepet játszó farmközpontok rendszeren a *village*-ok és *town*-ok között foglalnak helyet.

A speciálisan mezőgazdasági jellegű falvak és kisvárosok végeredményben nem egyebek, mint intézményesen kitermelt olyan organumok, amelyek a farmok által fenntartatva a farmerek érdekeit vannak hivatva szolgálni, amelyek a farmok életének megnyilvánulási területei, legyen az akár a *business* (üzlet, nyereség), akár pedig szórakozás, vagy lelki élet körében mozgó jelenség.

A falu-organizáció és a faluvezetés tehát főképen a farmcentrumokra vonatkozik. Már maga az a kedvező anyagi és szellemi adottság, amely az amerikai farmviszonyokra jellemző, jóval megelőzte a mi anyagi erőnket és a történeti múlt sokoldalról fűtött kohójában kialakult mentalitásunkat. Nagyon jól tudják az amerikai farmerek, hogy a társadalmi és gazdasági élet organizmusában csak akkor tudják helyüket megállni, ha a szervezetüket megfelelően kiépítik és azoknak az élére megfelelően képzett vezetőket állítanak. Ezért az amerikai faluszerzés két irányban folyik: egyrészt a nagy szervezetek kiépítése, másrészt pedig a tényleges helyi centrumok organizálása irányában.

*

Azt hiszem, nem kockáztatok meg merész állítást, amidőn azt a kijelentést teszem, hogy az amerikai faluszerzésnek és a faluvezetők megfelelő képzésének és kiválasztásának problémáját a domináló anyagi, üzleti érdekelttségben vélem főképen megtalálni. A *rural sociologusok*nak az a törekvése, — a mi szemünkben ez furcsának, vagy legalább is szokatlannak látszik — hogy mindent anyagilag is, pénzben kifejezve is értékeljenek, megérthető az üzleti alapokra fölépített amerikai viszonylatokban. Azok a számítások például, amelyek bizonyos morális öröknek, vagy szervezetekre fordított öröknek és azok hatásának főleg társadalmassulás szempontjából való vizsgálatát számtani alapon végzik és a hasznosság kérdést elölrbe tolva a dollárfilozófiát juttatják érvényre, minden idegenszerűségek ellenére is sok jót tartalmaznak, mert a két-

szer-kettő-négy formájában, a haszon és kiadás szembeállításával, a szervezkedéshez és helyes intézkedéshez, a jó falu-vezetéshez és organizációhoz vezetnek.

Ha az izolációval ellentétes társadalmasulást (*civilization*) a fejlődés alapjának fogadjuk el, akkor a társadalmasulást kifejező kontaktusok, kapcsolatok számát is lehetőség szerint emelni kell. (Nagyon érdekes az amerikai *rural szociológusok* vizsgálata, amidőn a kapcsolatok — a gazdasági, vallási kontaktusoktól egészen a kártyajátékig — közös nevezőre hozására, illetve számokban kifejezett összehasonlítására törekszenek. Minél nagyobb egy helynek a kontaktus-száma, annál haladottabbnak veszik. A kontaktusokat minőség szerint is osztályozzák és például többre értékelik az egyúttal tanító, vagy üditő szórakozást, mint az ilyen előnyöket fel nem tüntető időtöltést, társadalmi kontaktust.) Ebből a szempontból a falu, illetve a *farm centrum* számára az lesz a legalkalmasabb ember, aki a legtöbb kontaktust tudja megszerezni, illetve azokat fönntartani. Fejlettebb helyeknek kontaktus-szerző és fönntartó-szervezeteit, vezetőit specializálni is szokták.

A helyes faluszervezésre, bizonyos irányú vezetésre sokszor veleszületett sajátságokkal kell rendelkeznie a *rural leadership*-nek, de még akkor is, ha mindezen sajátságai meg is vannak, sokkal eredményesebbé teszi munkáját azáltal, hogy a gyakorlat és kutatások útján elért eredményeket tanulással igyekszik megszerezni. A faluvezetők három csoportját szeretik megkülönböztetni, aszerint, hogy munkájukban, illetve annak eredményességében inkább a tudás, vagy a meggyőződés, vagy pedig az inspiráció játszik-e nagyobb szerepet, Eszerint az első az, aki bizonyos irányú tudással és ügyességgel rendelkezik a faluvezetés terén; a második fajta faluvezető meggyőződés-erejével az aktuális problémákat megoldani és az utat megmutatni alkalmas, míg a harmadik típus az inspiráló hatalmával a helyes útirányba tudja a falu fejlődését terelni.

Egy falu mindig kiválaszthatja a neki megfelelő vezetőt és ha elegendő anyagi éreje is van hozzá, olyan embert is szerződtethet magának, aki mind a három tulajdonsággal rendelkezik. A fenti sajátságok közül mindegyik értékes tulajdonság, de az alkotó faluvezetőnek főleg tudással kell rendelkezni, mert a meggyőződés esetleg demagógiává, az inspiráció rossz irányba való vezetéssé válhat; tudás viszont a faluvezetésnek szolid alapot ad. Miután pedig az újabb korban épen az organizáció játszik legnagyobb szerepet, a jó faluvezetőnek jó organizátornak is kell lenni, amely sajátságokat főképen megfelelő ismeretek útján lehet megszerezni.

Amerikában, a szabad érvényesülés korlátlan hazájában, jellemző vonás a *rural sociology* irodalmában az a törekvés, hogy a faluvezetőket iskolázatásnak akariák alávetni és előzetes tanulmányok elvégzésétől kívánják a faluvezető állás elfoglalását függővé tenni. Az a kérdés: lehet-e falusi vezetőket nevelni? Általános meggyőződés, — olvassuk G. A. Lundquist és T. N. Caver könyvében¹⁾ hogy a faluvezetők épűgy *születnek*, mint a költők és nem úgy készítik őket. A faluvezetésre mindenesetre születni kell, de bizonyos sajátságok kifejlesztése és a tudás megszerzése már csak technikai kérdés. A gyakorlati kérdés tehát abban van, hogy tudunk-e a gyakorlatmegszerzésnek és nevelésnek olyan szisztémát adni, amely a faluvezetés hatalmát növelni tudja.

¹⁾ Principles of rural Sociology, Boston, 1927:472.

A nép kívánságát megérteni, megérezni és megszervezve a fejlődés és haladás szolgálatába állítani: föladata a faluvezetőnek és így ez a kívánság a vezetők legkiválóbbjait föltételezi. A faluvezetésben bölcs előrelátásnak egye-sülni kell az irányítási tudással. A faluvezető a falu életének legkülömbözőbb irányú jelenségeiben is mint irányító tényező kell, hogy fellépjen és így természetes is, hogy azokban otthonosnak is kell lennie. A magasabb működés — mint a falu életének helyes beállítása az állam és társadalom életébe — époly fontos feladata a faluvezetőnek, mint a legaprólékosabb kérdésekben a tanácsadni-tudás, illetve a helyes intézkedni-tudás. Így tehát annak, aki a falu, a központ vezetésére akar vállalkozni, a falu életmegnyilvánulásait és a falu életében szerepet játszó alkotó erőket ismernie kell.

*

Számításokat végeztek arra vonatkozólag is, hogy honnan kerülnek ki a faluvezetők. Azt találták, hogy amíg a tudomány, művészet és irodalom területén a város minden esetre nagyobb százalékát szolgáltatja a kiválóságoknak, mint a falu, addig a politikai és gazdasági, de még a társadalmi vezetőknek is számarányánál jóval nagyobb arányát produkálta a falu, mint a város. Sőt a városi vezetőknek is a jó része a faluról került ki, igaz, hogy a falusi vezetők nem kis része városi származású. Mint ahogy a falusi tehetségek kifejlődésének jóval kisebb tere nyílik, épúgy a falusi vezetők kiképzésének sincs olyan lehetősége, mint a városban. A falu szempontjából fontosnak jelentkező kérdés a falusi vezetőknek a falun születettek köréből való kiképzése.

Nem tartják elégnek az amerikai falupolitikusok a faluvezetők eddigi képzettség-nélküli rendszerét, hanem a gyakorlati kiképzés mellett az elméleti képzés nagy fontosságát is hangsúlyozzák. Nemcsak a gazdasági és anyagi élet feltételeinek ismeretét kívánják a faluvezetővel elsajátíttatni, illetve megtaníttatni, hanem a társadalom, illetve a *rural sociology* kutatásának központjába helyezett ember lelki és érzelmi életének megismerésére is rá kívánják vezetni. A falu népének érzelmi élete, gondolkozása, a falu erőinek működése, az életstandard, közigazgatás falupolitika, falusi jótékonyosság, szociális kérdések, a falusi szervezetek, az otthon, a nevelés, egészség és betegápolás, szórakozás stb. kérdéseit épúgy kell ismernie a jó faluvezetőnek, mint a gazdasági problémákat. Az amerikai falvak, mint a kapcsolatoknak tényleges, vagy közvetítő helyei, az érdekeltségnek nagyobb, vagy kisebb körét tudják magukhoz vonni. Egy-egy centrumhoz való tartozás nem zárja ki, hogy egyes falvak érdekelt-ségi köre bizonyos irányban kisebb, vagy nagyobb ne legyen és másokat is, mint a hozzátartozók, magukhoz ne tudják vonzani.

Dacára annak, hogy a távolsági kérdés mind kisebb szerepet kezd játszani az amerikai farmer eddigi izoláltságában és a farmok ma már könnyen nagyobb helyek életébe kapcsolódhatnak, mégis a farmcentrumok minél inkább való kifejllesztésére törekszenek, hogy így a társadalmosulásban rejlő erőket minél jobban ki tudják használni.

Nem hinném, hogy Amerikában komolyan felötlött volna az a terv, hogy a farméletet megszüntessék, hogy őket nagyobb falvakba tömörítsék. Az izoláltságból előálló sok hátrány leküzdésére ők a helyes út megtalálták a közlekedés fejlesztésében és a farmcentrumok kiépítésében. A mi tanyaproblémánk megoldásában is ez az első és legfontosabb kérdés.

(Berlin.)

Szeibert János.